

Izobraževanje "potujočih" poklicnih skupin

Bojan Močnik¹, Jože Rugelj^{1,2}

¹Institut Jožef Stefan, Jamova 39, 1111 Ljubljana, Slovenija

²Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Kardeljeva ploščad 16, 1000 Ljubljana, Slovenija
bojan.mocnik@ijs.si, joze.rugelj@ijs.si

Pri nekaterih specifičnih poklicih (mornarji, sejmarji, cirkusanti, gradbeni delavci), narava dela onemogoča običajen pristop k izobraževanju, ker se zaposleni pogosto selijo ali sploh nimajo stalnega bivališča. Ker se znanje hitro spreminja, so ljudje iz teh skupin in skupnosti tarča stalnega pritiska, kako slediti razvoju znanj na področju svojega poklica, kot tudi na ostalih področjih. Tega se zaveda tudi vse več izobraževalnih institucij po Evropi, ki skušajo s skupnimi moči poiskati ustrezne rešitve. Ob splošni razširjenosti Interneta v Evropi, smo se odločili, da ga izkoristimo kot univerzalni komunikacijski kanal za prenos izobraževalnih gradiv in za komunikacijo med udeleženci izobraževalnega procesa. Nadgradili smo ga s podatkovno bazo, kjer ponudniki izobraževanja ažurirajo tekočo ponudbo izobraževalnih enot, uporabniki (skupnosti migrantov) pa lahko poiščejo željene vsebine. Na takšen način želimo ustvariti široko mrežo ponudnikov izobraževanja, ki bi zadovoljevala potrebe po poklicnem in splošnem izobraževanju, skladnem z nacionalnimi standardi na tem področju in pri tem upoštevala njihove specifične potrebe.

Ključne besede: izobraževanje posebnih skupin, izobraževanje na daljavo, učne vsebine na Internetu

1. Uvod

Spremembe na vseh področjih življenja, ki so vedno pogostejše in hitrejšje, so gonilo sodobnega sveta. Posledice sprememb občutijo vsi ljudje, posebej zaposleni v dejavnostih, kjer je spremljanje in sledenje spremembam nujnost za ohranjanje konkurenčnosti.

Pri tem so še bolj izpostavljene posebne skupine poklicev (mornarji, sejmarji, cirkusanti, gradbeni delavci), ki zaradi narave dela, ki zahteva nenehne migracije, težko usklajujejo delo in dodatno izobraževanje (Holmes, Knaepkens, Marks, 2001). Žrtve takšnega načina življenja so pogosto tudi njihove družine. V prihodnosti se bo problem še zaostрил, saj globalizacija trga zadeva tudi globalizacijo ponudbe delovne sile, s tem pa so povezane pogostejše migracije posameznikov in družin, ki ne bodo več le lokalne, pač pa vedno pogostejše tudi regionalne.

2. Težave pri izobraževanju v "potujočih" poklicih

Ljudje, ki zaradi narave dela večino časa delovnega procesa potujejo, so pod stalnim pritiskom prilagajanja svojega dela in znanj novim tehnološkim dosežkom in socialnim razmeram (Rugelj 1997). Vzrok je vse večja in pomembnejša vloga vseživljenjskega izobraževanja v zadnjih letih tudi pri tej populaciji. Ravno narava dela je tista, ki tem ljudem še dodatno otežuje ali celo onemogoča vsakršno izobraževanje na tradicionalen način (npr. obiskovanje tečajev, seminarjev, ...).

S težavo s(m)o se že spopadli na nekaterih izobraževalnih in raziskovalnih ustanovah v Evropi v okviru projekta QWATRA, ki ga izvajamo na Institutu Jožef Stefan skupaj s sedmimi partnerji v okviru evropskega programa Leonardo da Vinci. Program financira Evropska unija z namenom izboljšanja kakovosti poklicnega izobraževanja.

Začetki so bili težavni, vendar so šole in univerze del svojega izobraževalnega programa uspele narediti bolj odprtega ter ga prilagoditi tudi tej ciljni skupini (Marks, Dobbeni, 2000). Kljub temu pa s tem še niso dosegli širine in odmevnosti, ki so jo želeli pri teh skupnostih. Naleteli so na problem osveščanja oziroma informiranja. Izobraževalne ustanove bi potrebovale komunikacijski kanal, preko katerega bi lahko obveščale nove skupnosti, ki se pri izobraževanju soočajo s podobnimi problemi, kot tudi že osveščeno ciljno skupino pritegnile k novim možnostim izobraževanja.

Priprava novih gradiv ali prilagoditev klasičnih gradiv, ki bi jih lahko ponudili tem skupnostim, je naslednje področje, kjer so izobraževalne ustanove naleteli na oviro.

Klasična oblika gradiv namenjena regularnemu izobraževanju je neprimerna za te skupine. Potrebno je bilo poiskati nov pristop, novo metodologijo, tako tehnološko kot pedagoško, da bi lahko bile vsebine kvalitetno primerljive z že uveljavljenimi klasičnimi vsebinami (Močnik, Rugelj, 1999).

Problema, ki sta se pri tem izkristalizirala sta naslednja:

- kako omogočiti, oziroma izboljšati dostopnost do izobraževanja (tečaji, učenje na daljavo, ...) za ljudi, ki jim narava dela onemogoča klasičen način izobraževanja,
- kako vzpostaviti mrežo ponudnikov tovrstnega izobraževanja širom Evrope (kasneje morda tudi širom sveta), ki bodo ohranjali specifičnosti svojega regionalnega okolja.

3. Komunikacijski kanal

Današnja informacijsko komunikacijska tehnologija ponuja zelo širok spekter teleinformativskih storitev od televizije, radia in telefona, do storitev v računalniških omrežjih. Ravno globalno računalniško omrežje Internet, kot tudi manjša regionalna omrežja, imajo velik potencial pri množičnih oblikah prenosa podatkov z integriranim interaktivnim pristopom. Ključnega pomena pri tem je dostop do Interneta, ki v večjem delu Evrope ni več problem. Računalniki, tudi prenosni, so postali cenovno dostopni. Internet je pogosto dosegljiv: v javnih ustanovah (npr. knjižnice), v novodobnih lokalih, kjer omogočajo uporabo računalnikov z dostopom do Interneta (cybercaffe).

Posamezniki se priključujejo na Internet preko telefonskega omrežja in javnih ponudnikov te storitve. Prenosni računalnik in prenosni telefon, ki preko običajnega ali celo hitrega (GPRS - paketno komutirana podatkovna zveza) dostopa nudita uporabniku veliko prilagodljivost, zaenkrat zaradi relativno visoke cene še ne omogočata množične uporabe Interneta. Z navedenimi rešitvami smo določili komunikacijski kanal, ki je dostopen skupnostim, katerih člani se zaradi narave dela pogosto selijo (Rugelj, 1999).

Naša naslednja naloga je zasnovati in izdelati prijazne in učinkovite informacijske storitve, ki bodo preko kanala zagotavljale tekoče in izčrpno seznanjanje omenjenih skupnosti ali posameznih članov le-teh z novimi možnostmi za izobraževanje na področju, kjer se skupina ali posameznik tisti trenutek nahaja.

Da bi ugodili tem potrebam, smo razvili spletno aplikacijo, ki temelji na bazi podatkov, ki je vedno dostopna uporabnikom ter se ažurira glede na ponudbo izobraževalnih ustanov in povpraševanje ciljnih skupin (slika 1).

The screenshot shows the QWATRA website interface. At the top, there is a logo for 'QWATRA Training for Travellers' and a navigation menu. Below this is a 'SIMPLE SEARCH' section with a text input field for 'keyword' and dropdown menus for 'subject', 'institution', 'language', and 'course type'. There are 'search' and 'reset' buttons. Below the search section is a 'COURSE SUBJECT TOPICS' section with a list of course categories like 'Accounts and Book-keeping', 'First Aid', 'Art and Craft', 'Geography', etc.

Slika 1: Vmesnik za enostavno iskanje po podatkovni bazi QWATRA

4. Vsebina podatkovne baze ponudnikov izobraževanja

Vsebine, ki jih ponujajo izobraževalne ustanove evropskih držav ciljnim skupinam preko podatkovne baze, so zelo različnih zvrsti, oblik, obsega in zahtevnosti. Zvrsti, predvsem novejše, so že prilagojene posebnim potrebam ciljnih skupin in pa njihovemu povpraševanju (management, ekonomsko-finančni tečajji, učenje jezikov, varnosti pri delu, prva pomoč...). Medtem, ko pri zvrsteh in vsebinah, ki izvirajo iz klasičnih oblik izobraževanja ni veliko sprememb pri obliki (npr. skripte, tečajji), pa je vse več zanimanja za sodobnejše oblike, ki izkoriščajo informacijsko komunikacijske tehnologije (Močnik, Rugelj, 2000). Elektronske knjige niso več nobena posebnost, zadnja in najnovejša oblika pa so gotovo računalniško podprti tečajji oziroma izobraževanja na daljavo. Takšen način izobraževanja izkorišča razvejanost Interneta ter hkrati omogoča migracijskim skupinam časovno in geografsko neodvisnost od vsebin. V tem trenutku je njihova edina težava, da je vsebin, ki se ponujajo v obliki izobraževanja na daljavo, še vedno malo, oziroma ne pokrivajo vseh željenih področij. Pri tem je potrebno vedeti, da priprava nove vsebine ali predelava stare vsebine v obliko primerno za elektronski medij in učenje na daljavo, ni trivialno opravilo, še posebno če želimo dobiti kakovosten izdelek, ki izkorišča možnosti medija. Za zdaj tudi še ni standardov za tehnologijo priprave gradiv, niti posebej izstopajočega orodja, ki bi olajševalo pripravo. (Močnik, Urbančič, Rugelj, 2001). Zahtevnost ponujenih vsebin, tečajev, seminarjev je različna in zajema različne stopnje od osnovnih do specifičnih znanj. Pri tem je izrazit trend, da bi po uspešno opravljenem tečaju udeleženec lahko pridobil ustrezen certifikat, ki bi mu zagotavljal formalno potrdilo o opravljenem izobraževanju. Na tem področju že veljajo standardi (npr. ECDL - European Computer Driver Licence), ki natančno določajo okvire znanj za pridobitev certifikata po uspešno opravljenem izobraževanju. Mnogi delodajalci že priznavajo tak certifikat pri zaposlovanju novih kadrov.

5. Pridobivanje ponudnikov

Pravo vrednost komunikacijskega kanala določata kvaliteta kot tudi kvantiteta ponujenih gradiv. V Evropi je sicer že kar nekaj ustanov, ki se ukvarjajo s problematiko izobraževanja posebnih skupin, kot tudi tistih, ki se ukvarjajo z izobraževanjem na daljavo. Potrebno je poiskati tiste, ki morda že združujejo oboje ali pa vsaj poskusiti povezati tiste, ki se ukvarjajo z eno ali drugo dejavnostjo. Zaradi velikega števila ustanov je zelo težavno poiskati tiste, ki želijo aktivno sodelovati. Precej lažje je pritegniti ustanove, ki že imajo pripravljene vsebine in si seveda želijo, da bi bili podatki o njihovi ponudbi dostopni čim širšemu krogu uporabnikov preko centralne podatkovne baze. Pri iskanju novih ponudnikov si pomagamo z gostovanji na šolah, univerzah in ostalih izobraževalnih institucijah, kjer predstavljamo naše delo.

Institucije, ki že sodelujejo pri projektu QWATRA, prihajajo iz Nemčije, Nizozemske, Belgije, Anglije, Španije in Slovenije. Naše delo je v sklepnih fazah, ki zajema razširitev podatkovne baze v več jezično podatkovno bazo, s čimer smo se uporabnikom, ki so sicer razkropljeni po Evropi še bolj približali.

Pričakujemo pa, da bomo po uspešnem zaključku projekta pritegnili še veliko novih ponudnikov iz že vključenih, pa tudi drugih držav.

6. Storitve podatkovne baze QWATRA

Nadgrajeni komunikacijski kanal s podatkovno bazo Qwatra omogoča dva načina delovanja:

- uporabniški,
- administratorski.

Uporabniški način do neke mere posnema delovanje običajnih iskalnikov s svetovnega spleta. Privzeta način delovanja je namenjen manj izkušenim uporabnikom in zajema enostavno iskanje po podatkovni bazi ponudnikov izobraževanja in izobraževalnih enot. Uporabnik lahko preiskuje vsebino podatkovne baze po ključnih besedah, lahko določi interesno področje iskanja (npr. računalništvo, upravljanje, prva pomoč, umetnost, jeziki, računovodstvo, zdravje, ...), določi ponudnika (šola, univerza ali drugo izobraževalno institucijo), določi jezik vsebine in tip izobraževalne enote (tečaj na šoli, odprti seminarji, učenje na daljavo).

Slika 2: Vmesnik zahtevnejšega iskanja po podatkovni bazi QWATRA

Izkušenejšim uporabnikom je namenjen zahtevnejši način iskanja (slika 2). Ta še razširja nabor iskalnih parametrov enostavnega iskanja - uporabnik lahko določi državo in mesto, kjer išče izobraževanje, določi datum začetka, stopnjo zahtevnosti, vključenost preizkušanja znanja ter določi ceno, ki jo je še pripravljen plačati.

Rezultat iskanja je v obeh primerih seznam enot, ki ustrezajo uporabnikovim iskalnim parametrom. Če uporabnika zanima več podatkov pri nekem konkretnem zadetku, lahko s klikom miške dobi zelo podrobne informacije o zadetku. Podrobnejše informacije zajemajo opis izobraževalne enote v izbranem in angleškem jeziku, namen izobraževanja, jezik v katerem je gradivo napisano, zahtevnost gradiva, tip gradiva, datum začetka izvajanja izobraževanja, trajanje, možnost pridobitve certifikata ob uspešno zaključenem izobraževanju, ceno in popuste ter morebitne posebnosti. Naslednji blok informacij zajema podatke o ponudniku izobraževanja. Tretji blok pa vključuje informacije o kontaktnih osebah ponudnika izobraževanja z naslovi, telefonskimi številkami, spletnim naslovom in naslovom elektronske pošte.

Administratorski način je namenjen le ponudnikom izobraževanja. Preko tega načina ponudniki ažurirajo (dodajajo, popravljajo, brišejo) podatke o svoji ponudbi izobraževanja.

7. Zaključek

V Sloveniji sicer ni veliko omenjenih posebnih poklicev ali skupnosti, kjer bi stalne selitve zaposlenih predstavljale velik problem, saj je Slovenija geografsko in demografsko majhna enota. Z vsestranskim odpiranjem v Evropo, ki je geografsko in demografsko veliko in raznoliko področje, pa bosta postala izrazitejša tudi problema migriranja in številčnosti migracijskih skupin. Odpira se trg delovne sile in prehajanje med regijami postaja povsem vsakdanje.

Ljudi, ki pripadajo tem skupnostim "selivcev", je v Evropi veliko, zato so se organizirali v poklicna združenja (združenja mornarjev, cirkuških delavcev, sejmarji, ...). Odločili smo se, da povabimo na naše predstavitev projekta tudi predstavnike teh združenj, kar so sprejeli odprtih rok. Njihova mnenja in kritike lahko ključno pripomorejo k temu, da projekt tudi zares zaživi. Komercialna težnja ponudnikov je pri tem zadovoljena, zadovoljni pa bodo tudi uporabniki, ki bodo tako lažje šli v korak s spremembami.

Literatura:

- Močnik, B., Rugelj, J.: Virtualna učilnica za izobraževanje na delovnem mestu. ERK, 1999, zvezek B. Portorož: ERK 1999, str. 439-442.
- Močnik, B., Rugelj, J.: Izobraževanje na daljavo na delovnem mestu. Organizacija, Letn. 33, 2000, št. 8. Kranj: Moderna organizacija, 2000, str. 546-549.
- Močnik, B., Urbančič T., Rugelj, J.: Pregled orodij za računalniško podporo učenju na daljavo. Organizacija, Letn. 34, 2001, št. 8. Kranj: Moderna organizacija, 2001, str. 508-512.

Rugelj J.: Computer Supported Network Based Learning Environment for the Workplace, *Proc. 3rd Intl. Conf. on Network Entities*, Ancona, pp. TT3.1-3.4, 1997.

Rugelj J.: Virtual classroom for tele-education, *Proc. Intl. Conf. on New Horizons in Industry and Education*, Thira, Greece, september 1999 (v tisku).

Marks, K., Dobbeni, A (2000) 'The Classroom at a Distance in Traveller Communities', in *Lifelong Learning in Europe Vol V*, issue 4/2000 (ISSN 1239-6826) pp.216-220.

Holmes P., Knaepkens L., Marks K. (2001) 'Fighting Social Exclusion through ODL: the development of initiatives with the children of Traveller communities' in Trindade, A.R.(ed) *New Learning Universidade Aberta*, Portugal. isbn: 972-674-325-7.

Bojan Močnik dela kot strokovni sodelavec Odseka za digitalne komunikacije in mreže na Institutu Jožef Stefan. Njegovo osnovno področje dela je računalniško podprto izobraževanje in skupinsko delo na daljavo, kjer je avtor večih člankov s tega področja.

Jože Rugelj je docent za področje računalništva na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani in raziskovalni sodelavec Odseka za digitalne komunikacije in mreže na Institutu Jožef Stefan. Njegovo glavno raziskovalno področje je skupinsko delo in sodelovanje na daljavo. Sodeluje v več mednarodnih in nacionalnih projektih s tega področja in je avtor mnogih člankov v mednarodno priznanih publikacijah.

Spodbujanje uvajanja elektronskega poslovanja v jugovzhodni Evropi

Konzorcij projekta ENLARGE povečuje ozaveščenost o priložnostih in izzivih elektronskega poslovanja v jugovzhodni Evropi na mikro nivoju s tem, da neposredno zadeva managerje malih in srednje velikih organizacij. Vzhodno evropske male in srednje velike organizacije so pod velikim pritiskom, saj se morajo spremeniti oziroma prilagoditi na e-poslovanje, še posebej z vidika vstopa v Evropsko Unijo. Ker se večina še ni lotila uvajanja e-poslovanja imajo sedaj priložnost, da se uvajanja lotijo na podlagi temeljne prenovne poslovanja.

Izobraževalne delavnice o elektronskem poslovanju, ki jih bo organiziral projekt ENLARGE, bodo potekale v petih državah: Bolgariji, Sloveniji, Romuniji, Cipru in na Poljskem v času od oktobra do konca decembra 2002.

Izobraževalne delavnice bodo direktorjem malih in srednje velikih organizacij pokazale, kako izdelati strategijo elektronskega poslovanja. Teme predavanj in praktične vaje imajo za cilj pospešiti proces učenja v organizacijah in med njimi. Delavnice bodo predstavile trende elektronskega poslovanja v svetu, kako izdelati delujoč model elektronskega poslovanja in kako sestaviti strategijo e-poslovanja.

Ena od pomembnih prednosti teh delavnic je vsekakor izmenjava mnenj in izkušenj med udeleženci iz različnih organizacij in sektorjev. Na predavanjih in skupinskih vajah bodo lahko udeleženci pod vodstvom inštruktorja reševali skupne probleme povezane z e-poslovanjem. Udeleženci bodo med vajami lahko preizkusili upravljanje elektronske trgovine po vnaprej pripravljenih scenarijih. Delavnice bodo s predavanji podale nekaj teorije » za razširitev obzorij«, s strukturiranimi vajami bodo udeleženci lahko praktično delali »povej mi kako se to naredi« in s skupinskim delom na konkretnih primerih pokazali »kje naj začnem jutri zjutraj?«

Več informacij o izobraževalnih delavnicah lahko dobite na naslovu Uros.Hribar@fov.uni-mv.si ali po telefonu 04 237 4219, <http://www.enlargenet.org>